

การบริหารจัดการลุ่มน้ำ : ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม

งานสัมมนาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๕

ห้องประชุม BB๔๐๒ ชั้น ๔ โรงแรมเซ็นทารา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการ แจ้งวัฒนะ

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕ เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๒.๓๐ น.

จากสภาพปัญหาการบริหารจัดการลุ่มน้ำในประเทศไทย การจัดการทรัพยากรน้ำและลุ่มน้ำตามแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา นั้น มุ่งเน้นการจัดการแหล่งน้ำ การจัดหา น้ำ รวมถึงการนำทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำมาใช้ในการตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สถานการณ์ปัญหา “ภัยแล้ง” กับ “ภัยน้ำหลาก” เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติที่ไม่สามารถเลี่ยงได้ แต่หากเกิดเหตุการณ์เหล่านี้สามารถลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ โดยการป้องกันและการบริหารจัดการน้ำท่วม ดังนั้นการจัดเวทีการเสวนาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูลวิชาการ และกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม โดยมีผู้ดำเนินรายการเวทีเสวนาคือ **คุณดาริน กำเนิดรัตน์** นักสื่อสารมวลชนอิสระ พิธีกร อดีตบก.ข่าวไทยพีบีเอส

ในช่วงแรกของเวทีเสวนาได้พูดคุยในเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อสถานการณ์ปัญหาน้ำท่วมจากอดีตถึงปัจจุบัน/การบริหารจัดการน้ำภายใต้ความขัดแย้งของภาคประชาชนในพื้นที่เสี่ยง โดย **ดร.เสรี ศุภราทิตย์ ผู้อำนวยการศูนย์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยรังสิต** ได้กล่าวถึง วาระโลก วาระประเทศไทย อยู่ในวาระ SDG 2030 และ CRP รวมถึงเป้าหมาย ๑๗ เป้าหมาย Climate risk index ไทยอยู่ในโซนแดง ไม่ใช่แค่เรื่องน้ำ โดยมีมุมมองที่น่าสนใจว่า “**การจัดการน้ำไม่มีสูตรสำเร็จ และเป็นพลวัต**”

ลำดับต่อมาได้มีการเสวนาในประเด็น “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ/ พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ และการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการบริหารจัดการน้ำ” โดย **คุณเลิศพันธ์ สุขยิธัญ สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ** ได้กล่าวถึงประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำ ว่าต้องมีโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย ระดับโลก ระดับประเทศ และระดับประชาชน โดยยังมีย่อยลงไปถึงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำ กฎหมาย (พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ.๒๕๖๑) องค์กร แผนแม่บท ๒๐ ปี และนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยการบริหารจัดการจะต้องดึงเข้ามาอยู่ในระบบเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ

ในด้านบทบาทของคณะกรรมการลุ่มน้ำต่อการบริหารจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำ และการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ในการบริหารจัดการลุ่มน้ำ **รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน กรรมการทรัพยากรน้ำ**

แห่งชาติ และกรรมการน้ำเจ้าพระยา ได้กล่าวถึง สถานการณ์การบริหารจัดการลุ่มน้ำซึ่งรวมไปถึงความเสี่ยงจากภัยพิบัติได้ถูกระบุเข้าไปอยู่ในกฎหมาย ซึ่งที่สามารถดำเนินการจัดการเช่นนี้ได้ เพราะองค์ประกอบส่วนต่างๆ เช่น ๑) การบริหารจัดการน้ำนั้นมีความครอบคลุมทั้งชั้นบรรยากาศ บนดิน ใต้ดิน และทะเลอาณาเขต ๒) มีองค์การบริหารจัดการน้ำครอบคลุมทุกระดับ ๓) มีการกำหนดพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น น้ำแล้ง น้ำท่วม มีการเตรียมการล่วงหน้า ๔) ปีนี้มีการจัดตั้งศูนย์บริหารน้ำส่วนหน้าซึ่งมีการประชุมทุกวัน ทำให้ภัยพิบัติปีนี้ไม่รุนแรง

การบริหารจัดการน้ำ มี ๒ เรื่อง คือ ทรัพยากร และความเป็นอยู่ ต้องทำให้สมดุลกัน โดยการจัดการน้ำแบบบูรณาการ (IWRM) คือการส่งเสริมการจัดการร่วมกัน น้ำ ดิน ป่าไม้ และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านเศรษฐกิจ สังคม **อย่างเท่าเทียมโดยมีความยั่งยืนของระบบ** การมีส่วนร่วมเพื่อความยั่งยืน สามารถทำได้โดย การจัดการความต้องการน้ำ และการมีส่วนร่วมป้องกันการเสื่อมสภาพของแหล่งน้ำ ระบบผังเมือง ระบบแหล่งน้ำ

ในประเด็นการจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม แม่น้ำท่าจีน จ.นครปฐม และการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือใน พ.ร.บ สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ **อ.ประเชิญ คนเทต มูลนิธิลุ่มน้ำท่าจีนนครปฐม/สมัชชาสุขภาพจังหวัดนครปฐม** ได้กล่าวถึง การลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการน้ำ ในเชิงระบบที่สามารถเห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการจัดการน้ำ โดยเล่าถึงสถานการณ์น้ำท่วมที่ผ่านมาในอดีต ของแต่ละพื้นที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการจัดการน้ำ โดยลักษณะความเหลื่อมล้ำ การจัดการน้ำที่ป้องกันในบางพื้นที่ เช่น การป้องกันไม่ให้น้ำท่วมกรุงเทพ และปริมณฑล และยังคงกล่าวถึงคำว่า **นอกคันล่อม** คือพื้นที่อยู่ริมน้ำ ที่ต้องรับน้ำท่วม และยังทิ้งท้ายด้วยคำว่า**ทิศทางการไหล คือสัญลักษณ์ของความเหลื่อมล้ำ**

นอกจากนี้ ในเรื่องการใช้ข้อมูลหลักฐานทางวิชาการเพื่อการจัดการน้ำโดยชุมชน การบริหารจัดการลุ่มน้ำ และรับมือกับน้ำท่วมใหญ่ ท่วมไกล ท่วมบ่อย ท่วมนาน โดย **ดร.ปริเวท วรรณโกวิท คณะทำงานโครงการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน ตามแนวพระราชดำริ** ได้กล่าวถึงการดำเนินงานโครงการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน ตามแนวพระราชดำริ และการจัดการน้ำนอกเขตชลประทาน โดยเน้นที่ชุมชน เช่น การหาที่ให้ให้น้ำอยู่ การทำทางน้ำไหล การกักเก็บน้ำใต้ดิน มีการทำโครงการนำร่องหลักสูตรชลกรใน ๕ มหาวิทยาลัย เพื่อบริหารจัดการน้ำ โดยมี ๖ วิชาในการขับเคลื่อน

ในช่วงข้อเสนอต่อการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม และประเด็นเชิงพัฒนาเพื่อการปรับปรุงเพื่อฟื้นฟูและใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดย **ดร.เสรี ศุภราทิตย์ ผู้อำนวยการศูนย์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยรังสิต** กล่าวว่า สภาพอากาศมีความสำคัญมาก กระบวนการสร้างร่วมมือกัน นอกจากรัฐบาลต้องเข้มแข็งแล้ว ชุมชนต้องเข้มแข็งด้วย โดยจะเน้นที่**ชุมชนเข้มแข็งเป็นหลัก** นอกจากนี้ **คุณเลิศพันธ์ สุขยิทธิย์ สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ** ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญคือ การทำให้

ชุมชนมีส่วนร่วมในการลดความเหลื่อมล้ำจะทำได้อย่างไร โดยชุมชนจะต้องร่วมกับรัฐนำเครื่องมือไปใช้นำไปสู่การบริหารจัดการน้ำ รวมถึงมาตรการในการจัดการน้ำในแต่ละปีที่ต้องมีการถอดบทเรียนเพื่อนำมาปรับใช้ และในปีนี้มีการใช้ ๑๐ มาตรการในการจัดการภัยแล้ว รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆร่วมกัน

ทั้งนี้ในด้านความเหลื่อมล้ำ **รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน กรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และกรรมการน้ำเจ้าพระยา** ได้ตั้งประเด็นสำคัญคือ ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา การบริหารจัดการประชาชนที่อยู่ในคันกันน้ำ เป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำ จะแก้ปัญหายังไงในการลดความเหลื่อมล้ำ โดยกล่าวถึง โครงการเจ้าพระยาที่แก้ปัญหาการป้องกันจัดการน้ำในพื้นที่ การบริหารจัดการน้ำเจ้าพระยามีการวางแผนจัดการน้ำฤดูฝนและฤดูแล้ง สิ่งที่จะต้องเน้นคือการจัดการความต้องการน้ำ รวมถึงการมีส่วนร่วม ในปัจจุบันมีการทำแผนการจัดการน้ำในระดับประเทศ จะมีการรับฟังความคิดเห็นการจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่ และมีจัดหน่วยงานประสานหลักเพื่อเป็นตัวกลางในการมีส่วนร่วม

ดร.ปริเวท วรณโกวิท คณะทำงานโครงการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน ตามแนวพระราชดำริ กล่าวถึง การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชาวบ้านรับรู้และใช้ธรรมนุญสุขภาพ และแนวคิดตามแนวศาสตร์พระราชา โดยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยต้องตั้งเป้าประสงค์ เรียนรู้ จัดการได้ง่าย ใช้ Software การสร้างความรู้ใช้หลักสูตรชลกร เป็นขับเคลื่อนโดยการใช้อำนาจความรู้ และแนวทางให้ประสบความสำเร็จอยู่ที่ประชาชน โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน รวมถึงต้องมีธรรมนุญการมีส่วนร่วม มีการนำศาสตร์พระราชมามาใช้ ประหยัด เรียบง่าย ชุมชนจัดการได้ การมีส่วนร่วม การทำประชาพิจารณ์ และมีการถอดรหัสการใช้แนวคิด ๗ ตา ได้แก่ ตาฟ้า ตาน้ำ ตาดิน ตานักวิชาการ ตาราชาการ ตาสปปะรด ตาเงินตาทอง

ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม :

ข้อเสนอจากผู้เข้าร่วมประชุมในการแก้ปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำของการจัดการในแต่ละพื้นที่ โดยมีข้อเสนอที่สำคัญคือ การจัดการโดยสร้างร่วมมือรัฐและภาคประชาชน โดยการนำเสนอข้อมูล และการกระจายข้อมูลไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียวที่มีหน้าที่การจัดการน้ำ แต่ต้องมีความร่วมมือจากภาคประชาชนด้วย โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และยังมีข้อเสนอเพิ่มเติม เช่น ไม่ควรมองแต่มุมการจัดการน้ำเพียงอย่างเดียว แต่ควรมองในด้านมิติต่างๆ เช่น การปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ หายสูญมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจในการลดความเหลื่อมล้ำ การจัดการน้ำ โดยให้ประชาชนเป็นหลักในการจัดการความเหลื่อมล้ำและภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน ซึ่งตรงกับประโยคที่ว่า **“การลดความเหลื่อมล้ำจะต้องทำให้ชุมชนเข้มแข็ง”**